

ФАКУЛТЕТ ДРАМСКИХ УМЕТНОСТИ

УМЕТНИЧКОМ ВЕЋУ ФДУ

Докторске уметничке студије – драмске и аудиовизуелне уметности

Извештај комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

Уметничко веће Факултета драмских уметности у Београду именовало је Комисију за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта „О(П)СТАНАК“ (лик жртве у документарном позоришту) кандидата Јасмине Вечански.

Комисија у саставу:

Биљана Алексић, ред.проф.ФДУ у Београду; ментор рада

Драган Петровић, ред.проф. ФДУ у Београду,

Марија Миленковић, ред.проф.ФДУ у Београду,

Др.ум.Срђан Карановић, ванр.проф.ФДУ у Београду,

Др.ум.Александар Ђинђић, ванр.проф. Факултета уметности Приштина – Звечан,

закључује да кандидаткиња може да приступи одбрани свог докторског рада.

1.Биографија кандидата

Основни биографски подаци:

Јасмина Вечански рођена 1972. године у Панчеву. Дипломирала на Факултету драмских уметности у Београду – смер Глума, у класи професора П.Бајчетића и асистента Б. Машић.

1993. године почиње да ради у позориштима Атеље 212 и Народном позоришту у Београду, на телевизији и филму.

Избор из досадашњих позоришних остварења:

- П. Калдерон, *Живот је сан*, режија: Никита Миливојевић, Народно позориште Београд
- Ф. М. Достојевски, *Идиот*, режија Стева Жигон, Народно позориште Београд
- С. Мрожек, *Полицајци*, режија: Дарјан Михајловић, Атеље 212 Београд
- Г. Марковић, *Турнеја*, режија: Милутин Карацић, Атеље 212 Београд
- А. Стриндберг *Отац*, режија: Радослав Миленковић, Атеље 212
- М. Гавран, *Чехов је Толстоју рекао збогом*, режија: Ирфан Менсур, Битеф театар
- М. Ћирић, М. Радић, Н. Гојковић, Г. Максимовић *Трамвај звани жеља*, режија: Стеван Бодрожа, УК „Вук Стефановић Карацић“
- Сања Савић, *Код шејтана или једна добра жена*, режија: Стеван Бодрожа, УК „Вук Стефановић Карацић“, Културни центар Панчева и Пулс театар Лазаревац
- Мина Ћирић и Јасмина Вечански, *О(п)станак*, режија: Јасмина Вечански, УК „Вук Стефановић Карацић“
- Николај Кољада *Виолина, даире и пегла*, режија: Стеван Бодрожа, Позориште Славија Београд, Пулс театар Лазаревац и Културни центар Панчева

Избор из досадашњих телевизијских и филмских остварења:

ТВ серије

- Б. Србљановић, *Отворена врата*, режија: Мирослав Лекић
- М. Лазић, *Улица липа*, режија: Мирослав Лекић
- Срђан Драгојевић, Ранко Божић, Драган Бјелоглић, Димитрије Војнов и Стеван Копривица, *Монтевидео, Бог те видео*, режија: Драган Бјелоглић
- Предраг - Гага Антонијевић и Димитрије Војнов, *Државни службеник*, режија: Мирослав Лекић и Иван Живковић
- Бобан Скерлић, *Клан*, режија: Бобан Скерлић
- Милена Марковић, *Мочвара*, режија: Олег Новковић
- Мирјана Бобић Мојсиловић, Иван Митровић, Марко Поповић, *Тајна виновне лозе*, режија: Ана Марија Роси, Марко Манојловић
- Ђорђе Милосављевић, *Преживети Београд*, режија: Ђорђе Станимировић, Дејан Зечевић

Филм

- *Terre d Outremer*, режија: Dominique Girard

- *Нож*, режија: Мирослав Лекић
- *Апорија*, режија: Арис Мовсесијан

Остали ангажман

- Године 1998. постаје члан Удружења драмских уметника Србије.
- Од 1999. године води Драмски студио Културног центра Панчева. Кроз процес рада студија прошло је више од две стотине младих људи који су реализовали неколико позоришних представа и филмова.
- Добитница Новембарске награде града Панчева 2004. године за изузетан допринос у педагошком раду.
- Од 2006. до 2012. године је позоришни селектор међународне манифестације Бијенале уметности Културног центра Панчева.
- Године 2011. добитница је награде Златна значка и повеље коју додељује Културно-просветна заједница Србије у сарадњи с Министарством културе и дијаспоре. Награда се додељује за несебичан, предан и дуготрајан рад и стваралачки допринос у ширењу културе.
- Године 2011. уметнички селектор 40. ЕХ ТЕАТАР ФЕСТ-а (Дом омладине Панчева), фестивала експерименталног, алтернативног, нискобуџетног и ангажованог позоришног израза.
- Од јануара 2005. године до августа 2012. године директорка Културног центра Панчева. У том периоду Културни центар је покренуо професионалну позоришну продукцију за децу и одрасле. Представе су награђене на најзначајнијим фестивалима у земљи и региону: Стеријино позорје, Позоришни фестивал у Ужицу, Которски фестивал позоришта за дјецу, ЛУТ фест – Сарајево, Позориште Звездариште, Фестић – Београд.
- Позоришни и филмски селектор 12. бијенала уметности Културног центра Панчева 2006. године, 13. бијенала уметности 2008. године, 14. бијенала уметности 2010. године и позоришни селектор 15. бијенала уметности 2012. године.
- Од 2012. године ради при невладиној организацији *На пола пута*. Организација се бави особама са интелектуалним потешкоћама. Рад се заснива на глумачким радионицама и осмишљавањем и реализацијом програма из области културе.
- Новембра 2017. године режира позоришну представу Ј.С. Поповић *Покондирена тиква*, Позориште лектира „Владимир Јевтовић“

2. Анализа докторског уметничког пројекта

У пројекту „О(п)станак“ се истражује документарно позориште кроз методски различите поставке ликова у једној представи и њихово дејство на публику. Предмет уметничког истраживања је лик жртве у документарном позоришту.

Документарно позориште је театарски феномен новијег доба, који је повезан са обрадом личних прича у циљу проблематизовања прича социјалног(у овом случају) карактера.

Документарно позориште по правилу покреће друштвено ангазоване теме. На тај начин омогућује публици да се лакше идентификује с ликовима. Вођена тим разлогом, Јасмина Вечански бира документарно позориште као погодан простор за истраживање метода игре и деловања на публику. Виши степен веродостојности у документарном позоришту настаје, пре свега, из перспективе публике која је свесна порекла самог текста, тј. обавештена је да присуствује инсценацији документарног материјала. То чини да публика представу реципира као стварну. На тај начин документарни текст не само да лакше поистовећује публику с перспективом лика жртве, већ изазива публику на конкретну акцију.

Током настајања овог многоструко деликатног пројекта, кандидаткиња је била суочена са бројним задацима, који залазе у област новинарства, психологије, драматургије и режије. Избором адекватних саговорница, штићеница сигурних кућа (Центар за социјални рад из Панчева је омогућио аудио-интервјуе са женама жртвама насиља у партнерским односима), вођење интервјуа, добијањем сагласности да користи њихове животне приче за окосницу драмског текста, Јасмина Вечански је изузетно успешно савладала препреке и задатке, који превазилазе њену професионалну глумачку вокацију.

Изабравши сведочења и догађаје који најтачније описују ликове и мотиве сукоба, уз помоћ драматурга Мину Ћирић, кандидаткиња склапа узбудљив, потресан текст, пружајући, после свега, себи-глумици изузетан полигон за драмску игру.

Тема рада – однос жртве и мучитеља, неспремност да се они разобличе и суочавање са истином - обрађивана је на конкретном догађају између жртве и насилника.

Сама веродостојност исповести није довољна за настанак и ефекат који треба да изазове представа. Због тога, документарна представа као и свака друга, почива на методама глумачке игре. У представи учествује троје глумаца, које носи точак различитих облика насиља, од психичког, физичког до сексуалног. Глумци сарадници (Михаела Стаменковић и

Михајло Лаптошевић) играју више ликова: партнера, чланове породице, комшије, представнике система друштва (полицајац и лекар). Акценат представе није на насиљу као инциденту, већ на насиљу које је свакодневица и начину опстанка жртве у тој ситуацији.. Сцене у представи приказују, анализирају и проблематизују разлоге останка у таквој вези, начине опстанка и бег од насилника.

У редитељском концепту, захтевају се три различите методе глумачке игре, познате као методе К.С.Станиславског, Бертолда Брехта и Жежија Гротовског. Сцене представе почивају на једном или више метода, јасно дефинисаних, али често испреплетених. Сва три метода које кандидаткиња примењује, односе се, пре свега, на сцене насиља. Тиме се потцртава експресија и емоција догађаја, али избегава натурализам у поступцима највећег насиља.

Јасмина Вечански у докторском уметничком пројекту „О(п)станак“ истражује теоријске и практичне методе које третирају однос глумца и гледаоца као последицу представе кроз три врсте приступа. Примена и промена тих приступа у сценама, служи кандидаткињи да у анкети, која се спроводи непосредно после представе, закључи која је метода била најделотворнија, која има највише утицаја на публику. Ти резултати су темељно анализирани и тумачени у теоријском делу докторског уметничког пројекта.

Од публике се очекује идентификација с ликом, рационално преиспитивање и критика виђеног као реакција у виду конкретне акције. Циљ представе је скретање пажње на друштвено значајан проблем насиља, које је у порасту(18 убијених жена- жртава породичног насиља од јануара до августа 2020!). Представа охрабрује публику да реагује, да је освести и прозове на реакцију. У овом случају актуелност текста и трауме кроз које пролазе жртве стављају гледаоца у положај учесника догађаја. Одабиром документарног позоришта провоцира се ангажованост гледаоца. У томе и лежи снага документарног позоришта: да свесно заробљава и обавезује публику истином коју заговара.

3. Оцена остварених резултата

Драматургија тока представе из угла жртве прати партнере од упознавања, првог сукоба, до одлуке да се трпи или да се одупре насиљу. Жртва описује и срећне догађаје с партнером (упознавање, заљубљивање), тако да представа има и комичне и мелодрамске елементе. На тај начин Јасмина Вечански предочава гледаоцу читав спектар емоција,

повезаности ликова и још трагичнијег доживљаја насиља над њом. Представа се бави свакодневним животом жртве кроз однос са децом, рођацима, околином, у сталној стрепњи од насиља. Жртви је тема *преживети живот*, а не како до насиља да не дође. Представа приказује и универзалне теме мушко-женских односа: до које мере је жртва спремна да трпи, њене разлоге останка у вези и начине опстанка у животу, разлоге трпљења, игнорисање насиља, прећуткивање и излажења из зачараног круга насиља.

Како би се приближила аутентичности лика, кандидаткиња анализом ликова жртава, као и анализом насилника, у прављењу биографије лика, кроз редитељске поступке одређује линију међусобних односа на сцени: упоређивање односа жртва-насилник, као и процес непрегледних узајамних примања, давања мисли и осећања.

Развој докторског уметничког пројекта „О(п)станак“ карактеришу три фазе: настанак (склапање) драмског текста од документарног материјала, адаптација текста у односу на редитељску концепцију и утицај представе на публику.

Свесна сложености структуре у односу насилника и жртве, Јасмина Вечански истражује поступке, који могу бити мотив за трпљење, а касније и напуштање насилника. То су циничне, горке сцене у којима су сви „слепи“ на насиље, а жртва, због егзистенцијалних разлога, страха, осуде средине, остаје и даље у тој вези.

У драматургији комада и мотивима ликова растумачени су и снажно представљени сви аспекти партнерског односа, од упознавања до раскида. Документарно позориште се увек везује за друштвени и временски контекст радње, тако да је представа приказала и структуру система, који би требало да пружи заштиту жртвама. Представа, као и реалност у којој живимо, указује на то да систем заштите жртава, нажалост, није ефикасан.

Уметничко-истраживачки рад у трећем делу третира улогу публике. Публика је обавештена да присуствује представи насталој на основу аутентичних исповести. У представи се чује и аудио-запис жене коју је муж злостављао.

Директан судар публике са трауматичним искуством жртве може да изазове стварну акцију. Ако не баш акцију, оно бар преиспитивање личног односа, који имамо према било којој врсти насиља. Кроз пројекат „О(п)станак“, очигледно је (и доказано) да позориште у том смислу јаче кореспондира с гледаоцима. То нису фотографије и текстови из новина, који се легитимно прегледају и постају „бајата вест“, већ стварни догађаји, који се одигравају ту, пред нама, говоре кроз јецај и тишину. После тог доживљаја, публика се мења бар на подсвесном нивоу, ако не и на свесном.

Одговорност према жртвама који су уступили своје животне приче била је подстрек за све који су учествовали у овом пројекту.

Детаљна анализа дејства представе на публику дата је опсежно у теоријском делу рада, а заснована је на подацима из анкета, које су спровођене са гледаоцима, непосредно после изласка из позоришне сале.

4. Критички осврт

Јасмина Вечански није ново име у глумачком свету. Пуне 24 године она не престаје да истражује у позоришту. Превасходно глумица, кроз тај низ година у раду у позоришту, уз позориште, за позориште, развила је низ интересовања и способности, којима је унапређивала колико себе, толико и људе са којима је радила и културни живот средине у којој живи.

Зато је разумљива ова њена племенита идеја да се о болној и непријатној теми проговори смело, неумивено, снажно.

Отворивши пут истини, отворила је пут свом глумачком дару да се изузетно храбро и без остатка истражи, посвети улози и изрази кроз потресна сведочанства жена жртава насиља.

Њен изузетан осећај за меру јој је помогао да у овом веома склиском и ризикантном савременом позоришном жанру тачно и снажно „диригује“ овом представом, уплићући публику и провоцирајући је до суза, гнева, или неверице, не прелазећи границе уметничких оквира, остављајући сваком гледаоцу и његовој савести хоће ли наставити да „окреће главу“, или ће, према својим могућностима, учинити нешто за жртву.

О потресном дејству представе сведочи и то што је на иницијативу Саветовалишта за борбу против насиља у породици (Сигурна кућа Београд), представа „О(п)станак“ због своје едукативности препоручена за подршку надлежном министарству.

У овом времену, кад је основни циљ не узнемиравати се, не „таласати“, „гледати своја посла“, за поштовање је жеља и потреба једног уметника да направи мучну, истиниту, сасвим сигурно непопуларну представу, која и друштво и нас саме нагони да се погледамо у огледало. Можда се и постидимо, ко зна...

5. Закључак

Комисија је мишљења да докторски уметнички пројекат Јасмине Вечански „**О(П)СТАНАК**“ (лик жртве у документарном позоришту), представља значајан и валидан допринос у области савремене позоришне уметности.

- Биљана Алексић, ред.проф.ФДУ у Београду, ментор рада
- Драган Петровић, ред.проф.ФДУ у Београду
- Марија Миленковић, ред.проф.ФДУ у Београду
- др.ум.Срђан Карановић, ванр.проф. ФДУ у Београду
- др.ум.Александар Ђинђић, ванр.проф. Факултета уметности Приштина - Звечан